

Baba Basra Sources 5

רמב"ם הלכות שכנים פרק א הלכה ב

* אחד מן השותפין שאמר לחבירו במקום שאין בו דין חלוקה, או בדבר שאי אפשר שיחלקו כגון שפחה או כלי, מכור לי חלקך בכך וכך או קנה ממני כשער הזה, ב הדין עמו וכופין את הנתבע למכור לחבירו או לקנות ממנו, אבל אם אין התובע רוצה לקנות או לא ימצא במה יקנה, אינו יכול לכופו את חבירו לקנות ממנו אפילו כשער הזול, שהרי חבירו יכול לומר לו אין רצוני שאקנה אלא שאמכור, לפיכך שני אחין אחד עני ואחד עשיר שהניח להם אביהם מרחץ או בית הבד, אם עשן האב לשכר השכר לאמצע כל זמן שירצו לעמוד בשותפות, עשן האב לעצמו אינו יכול לכופו אחיו להשכיר אותם אלא משתמשין בהם כדרך שהשתמש אביהם, והרי * עשיר אומר לעני קח לך זיתים ובוא ועשה אותם בבית הבד, קנה לך עבדים ויבאו וירחצו במרחץ, * ואין העני כופה את העשיר לקנות חלקו אלא אמר לו קנה ממני או מכור לי והריני לזה וקונה או מוכר לאחרים וקונין הדין עמו, אמר כל אחד מהן איני קונה אלא הריני מוכר חלקי מוכרין אותה לאחרים, אמר כל אחד מהם איני מוכר אלא כל אחד מהן רוצה שיקנה חלק חבירו, או שאין אחד מהן רוצה לא לקנות חלק חבירו ולא למכור חלקו אלא ישארו שותפין בגוף היאך הן עושין, אם היה המקום עשוי לשכר ג משכירין אותו וחולקין שכרו, ואם אינו עשוי לשכר אם חצר הוא שוכנין בה שנה שנה שאי אפשר שישכנו שניהם כאחת מפני היזק ראייה שהרי אין בה דין חלוקה ואין אדם עשוי לטרוח כל שלשים יום לפנות מחצר לחצר אלא משנה לשנה, ואם מרחץ הוא נכנסין לה שניהם תמיד בכל יום. וכן כל דבר שראוי להשתמש בו תמיד ואינו עשוי לשכר כגון מרחץ או מצע או ספר תורה אינו יכול לומר לו השתמש אתה יום ואני יום שהרי אומר לו בכל יום אני רוצה להשתמש בו. +/השגת הראב"ד/ **אם חצר הוא עד להשתמש בו וכו'.** א"א כמה זה הדין רחוק מדעתי ולמה יכריח את חבירו לפנות שנה בשנה ויאמר לו מאחר שאין אתה רוצה למכור וגם אני איני רוצה למכור או תסבול היזק ראייה או תחלוק כי לעולם לא אטרח להיות גולה שנה בשנה ועוד אם אין לו להיכן יפנה מה תהא עליו. +

רמב"ם הלכות שכנים פרק ב הלכה יד

חצר השותפין שיש בה דין חלוקה, או שחלוקה ברצונם אף על פי שאין בה חלוקה יש לכל אחד מהן לכופו את חבירו לבנות הכותל באמצע כדי שלא יראהו חבירו בשעה שמשתמש בחלקו, שהיזק ראייה י היזק הוא ואין לו חזקה בחצר, אלא אף על פי שעמדו כך שנים רבות בלא מחיצה כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה.

מגיד משנה הלכות שכנים פרק ב הלכה יד

[יד] חצר השותפין שיש בה דין וכו'. ראש פ"ק (דף ב') משנה בביאור:

ואין לו חזקה בחצר וכו'. דעת המחבר כדעת רבו דבבבב בדוקא שאין לו חזקה משום דממילא הן מזיקין זה את זה בלא עשיית שום מעשה ולפיכך אין להם חזקה בעמידתן כך ואפילו עמדו כן שלש שנים או יותר אבל אם עשו מעשה כגון פותח חלונות על חצר חבירו יש לו חזקה לדעתם ז"ל ויתבאר דינין אלו פ"ז:

רמב"ם הלכות שכנים פרק ז הלכה ו

הרי שפתח חלון לחצר חבירו ומחל לו בעל החצר או שגילה דעתו שהניחו כגון שבא וסייע עמו, או שידע הנזק ולא ערער, הרי זה החזיק בחלון ואינו יכול אח"כ לחזור ולערער עליו לסתום, וכיצד ה דינה של חלון זה שהניחה לפתחה אם ראשו של אדם יכול ליכנס ממנה או שהיתה למטה ו מארבע אמות אף על פי שאין ראשו נכנס ממנה אין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדיה אלא א"כ הרחיק ארבע אמות כמו שביארנו.

מגיד משנה הלכות שכנים פרק ז הלכה ו

[ו] הרי שפתח חלון לחצר חבירו וכו'. כבר כתבתי פ"ב שדעת המחבר ורבו ז"ל שיש להיזק ראייה חזקה כשהניזק רואה שעושין מעשה כנגדו ושותק ולפי שיטה זו תהיה הסוגיא והמשנה שבפרק חזקת כפשטן בחלון שיש בו היזק ראייה ומחלוקת ר' זירא ור' אלעא הוא בחלון המצרי שאין ראשו של אדם יכול ליכנס בו אבל בחלון הצורי שראשו של אדם יכול ליכנס לתוכו אפילו למעלה מארבע אמות יש לו חזקה להיזק ראייה וזו שיטת הרב אבן מיגש ז"ל ויש שיטה אחרת לרי"ף ז"ל שאין חזקה להיזק ראייה בשום צד ובשיטתו הלכו האחרונים ופירשו המשנה והסוגיא בחלון שאין בו היזק ראייה והוא פתוח למקום שאינו מזיק בראייה אלא שהוא עשוי ליזון בו את עיניו ולדבר עם שכניו וכן ג"כ פירשו מחלוקת ר' זירא ור' אלעא בהיפך דדוקא בחלון הצורי שראשו של אדם יכול ליכנס בתוכו והוא למטה מד' אמות יש חזקה אבל אם לא היו לו שני דברים אלו אין לו חזקה ויכול לבנות כנגדו בלא הרחקה וזה דעת ההשגות ואעפ"י שאין מזיקו בראייה

למטה מארבע אמות יכול למחות ולומר איני רוצה שתחזיק בי שלא אוכל לבנות כנגדך או שאצטרך למחות בך אלו דבריהם ז"ל ולבאר הסוגיות לפי דעות אלו יאריכו הדברים:

כסף משנה הלכות שכנים פרק ז הלכה ו

[ו] הרי שפתח חלון לחצר חבירו וכו'. כתב הטור בסימן קנ"ד בשם הרי"ף והרמב"ן ז"ל דחלון אם יש בו היזק ראייה לעולם אין בו חזקה ואפילו נתן לו רשות לפתחו ואפילו מחל לו הנזק [יכול לומר סבור הייתי לקבל ואי אפשי לקבל] וכו' וכ"כ הרמב"ם שאין חזקה להיזק ראיית חלון אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב שיש לו חזקה וכ"כ הרי"ף הלוי עכ"ל ויש לתמוה עליו שכתב כן בשם רבינו שהרי בפירוש כתב בכאן בהיפך ונראה שכתב כן מפני שראה לרבינו שכתב בפרק שני גבי חצר השותפין שהיזק ראייה היזק הוא ואין לו חזקה בחצר אלא אף על פי שעמדו כך שנים רבות בלא מחיצה כופה לעשות מחיצה בכל עת שירצה ואי מהא לא איריא שהרי כתב שם ה"ה דעת המחבר כדעת רבו דבבבא בדוקא אין לו חזקה משום דממילא הם מזיקין זה את זה בלא עשיית שום מעשה ולפיכך אין להם חזקה בעמידתן כך ואפילו עמדו כן שלש שנים או יותר אבל אם עשו מעשה כגון פותח חלונות על חצר חבירו יש לו חזקה לדעתם עכ"ל:

רא"ש מסכת בבא בתרא פרק א סימן ב

ב ושותפין שחלקו את החצר ולא בנו כותל ביניהם ואחר כמה שנים תבע האחד לבנות כותל ביניהם ושכנגדו טוען הנה מחלת לי על היזק ראייה שאני מזיקך ונתת לי או מכרת לי והחזקתי בו כמה שנים אין טענתו טענה. ולא שייך כאן חזקה² דטעמא דחזקה היינו כיון דשתק ולא מיחה הפסיד היינו דוקא היכא שהמחזיק הוא מזיק ואינו ניזק כגון מי שיש לו חלון פתוח לחצר חבירו והחזיק בו שלש שנים. אבל הכא מצי למימר למה היה לי למחות יותר ממך והלא הייתי מזיקך כמו שהיית מזיקני והייתי מצפה אולי תפתח אתה לתבוע. ועוד דלא דמי האי היזק להיזקא דחלון דהתם לאו היזק תדיר הוא שהחלון עשוי לאורה ולא להסתכל בו לחצר חבירו ואסור לו להסתכל במעשה חבירו כדאמרינן גבי גינה אבל חצר שמשתמש בכניסה ויציאה ואי אפשר שלא יסתכל בתשמיש חבירו דמי האי היזקא לקוטרא ובית הכסא דאמרינן לקמן (דף כג א) דלית להו חזקה הלכך צריך לסייעו בבנין הכותל. אבל אם יש עדים שמחלו השותפין זה לזה על היזק ראייה שוב אין יכולין לחזור בהן.³ אף על פי שהאומר לחבירו קרע כסותי ושבר כדי יכול לחזור בו ויתחייב חבירו בהיזקו אחר שחזר בו. שאני הכא דתביעת ממון יש ביניהן שנתחייב כל אחד לחבירו לסייעו בבנין הכותל והוי כמו שנתחייב לו מנה ומחלו לו עליו שזכה במחילתו בלא קנין:

חדושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף ב עמוד ב

אלמא היזק ראייה לא שמיה היזק. קשיא ליה לרבינו הגדול ר' יצחק אלפסי ז"ל מנ"ל דמשום היזק ראייה לא שמיה היזק הוא דילמא לעולם אימא לך דהיזק ראייה שמיה היזק והכא במאי עסקינן בדאחזוק הנך שותפי למידר בלא מחיצה בטר דפלוג דאחזוק להו בהיזק ראייה, דלמה זה דומה לשני גגין בשני צידי רה"ר זה לא עשה מעקה וזה לא עשה מעקה שהדין נותן שכל אחד החזיק על חבירו ואין אחד מהם יכול לכופ את חבירו לגדור אפילו מחיצה. וניחא ליה אי ס"ד היזק ראייה שמיה היזק לא מהני בה חזקה, דכיון דכל שעתא ושעתא מיתזק ליה הוה ליה כקוטרא ובית הכסא, כך כתב בתשובותיו. ובדאי דליתיה קושיא דאי הכי מאי קמ"ל מתניתין, על כרחך להכי קתני רצו אין לא רצו לא, לאשמועינן היזק ראייה לא שמיה היזק. ומיהו סבריה דרבינו ז"ל סלקא היא, ומה שהשיב עליו תלמידו רב יהוסף הלוי ז"ל מהא דתנן (נ"ח ב') חלון המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה לא קשיא, דהתם בחלון שאין בו היזק ראייה עסקינן ויש לו חזקה לבנות כנגדו, שאם החזיק בחלון הצורי והלה רוצה לבנות כנגדו צריך להרחיק ד' אמות כדי שלא יאפיל, אבל בחלון שיש בו היזק ראייה לחברו לעולם אין לו חזקה, שיכול לומר סבור הייתי לקבל ומפני שהוא היזק תדיר אין אדם יכול ליזהר ממנו כל שעה ושעה ואינו יכול לקבל, זה דעת רבינו הגדול ז"ל. ומצאתי לו סיוע בירושלמי ובפרק חזקת הבתים אפרש בס"ד.

בית הבחירה למאירי מסכת בבא בתרא דף ב עמוד ב

כבר ביארנו שהגנה יש בה היזק ראייה ושגדולי המחברים נראה שדעתם שאין בגנה היזק ראייה שמא אתה מתמיה לדבריהם ממה שאמרו בסוגיא זו גינה שאני שנראה שהגנה יש בה היזק ראייה אף ביתר מן החצרות ומ"מ יש לפרש בה כן גינה שאני שאין שם היזק ראייה לבד אלא היזק ממון מצד עין הרע שהרי אף בשדה שאין שם היזק ראייה אסרו לעמוד עליה בשעה שעומדת בקומתה והגנה מתוך שהפירות והירק מצויין בה תמיד הרי היא כשדה העומדת בקומתה וכן מצד שהיא קרובה לעיר ואדם עומד בה כל היום הרי הוא כעומד עליה כשהיא בקומתה ויש כאן היזק ממון הא היזק ראייה בלא היזק ממון לא נאמר בגנה ומאחר שכן כל שיש שם עשרה טפחים נזכר הוא ואינו מתמיד בראיה עד שיקרא עומד עליה שאין היזק עין הרע אלא בראיה מתמדת של פעם אחת עד שיאריכו לספר בעיניה ואף לדעתנו שפירשנו דין היזק

ראיה אף בגנה אתה יכול לפרשה כן אם תרצה דרך פירוש אף על פי שלענין פסק יש בגנה משום היזק ראה לדעתנו כמו שכתבנו שאם לא כן מה דמיון שדה לגנה:

שיטה מקובצת מסכת בבא בתרא דף ב עמוד ב

גנה שאני כדרבי אבא וכו'. ואם תאמר ומהאי טעמא יתחייב לגדור נמי בסתם בקעה. יש לומר דשאני גנה שהירקות נטועות בערוגותיהן והעין שולטת בהן יותר משדה הלבן הזרוע כולו כאחת שאינו ניכר חשיבותו כל כך. ועוד שבגנה יש הרבה מיני ירקות חציר ובצלים ושומים ואבטיחים וקישואין כל אחד ואחד בערוגה שלו ומתוך כך העין שולטת בהם מה שאין כן בשדה לבן. הרב רבינו יהונתן ז"ל מפרש ההלכות:

גליון

אי נמי יש לומר דבקעה נמי חייב לגדור מטעמיה דרבי אבא אבל לא בגויל וגזית משום דבבקעה אינה עומדת בקמותיה אלא חדש אחד בשנה ומשום הכי סגי ליה במחיצה כל דהו הראויה לעמוד חדש אחד אבל גנה דכל השנה היא עומדת בקמותיה צריך לגדור גדר חזק כגון גויל וגזית כי היכי דקאי ומחייבים לגדור בגנה ואין מחייבים דבקעה אגויל וגזית קאי. אי נמי דבגנה איכא תרתי עין הרע והיזק ראה שבעליה עומדים שם לעולם ומשתמשים בתוכה קצת מה שאין כן בבקעה ובחצר דליכא אלא חדא בבקעה עינא בישא ובחצר היזק ראה ומאן דסבירא ליה דהיזק ראה שמיה היזק אדרבה חצר עדיפא מינה כיון דאיכא תשמיש טובא ומילי דצניעותא יותר מהגנה אף על גב דלית בה משום עינא בישא.

גליון:

גליון

חדושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף ד עמוד א

ורבא אוקמה כולה כמשמעה דוקא קתני. ותמהני אי משום שאסור לאדם לעמוד על שדה חבריו בשעה שעומדת בקמתה מאי חומרא דגנה מבקעה, ושמא דרך בני אדם להקפיד בזרעוני גנה יותר מבקעה, או מפני שכל ימות השנה יש שם זרעים מה שאין כן בבקעה אלא בשעה שעומדת בקמתה, או מפני שיש בה אילנות והן נחמדין למראה וטובים למאכל ונפשו של אדם מתאוה להן יותר מן התבואות, ויש מי שאומר שאין גדר הגנה והבקעה אלא כדי שיהא נתפס כגנב ואינו זקוק אלא למחיצה עשרה שאין בה משום היזק ראה, והא דאקשינן מינה לעיל להיזק ראה משום דקס"ד מדקתני וכן, דמשום היזק ראה הוא, ולבסוף הדרינן מהך סברא ומפרקינן אגויל וגזית, כלומר לאו משום היזק הוא כלל אלא אגויל ואגזית הוא דקתני וכן, ואנן נמי הכי קי"ל ואף על גב דאליבא דלישנא קמא איתמר, כך השיב הרב רבי משה הספרדי ז"ל בתשובותיו, וכן כתב בחבוריו, ואינו נכון ולא כן דעת כל רבותינו ז"ל.

רמב"ם הלכות שכנים פרק ב הלכה טז

כמה גובה הכותל אין פחות מארבע אמות, וכן בגינה כופהו להבדיל גינתו מגינת חבריו במחיצה גבוהה עשרה טפחים, אבל בבקעה אין צריך להבדיל בקעתו מבקעת חבריו אלא במקום שנהגו, רצה להבדיל בקעתו מבקעת חבריו כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית כמו אמה בסיד מבחוץ כדי להודיע שהכותל שלו, לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים שלו, ואם עשו מדעת שניהם בונים הכותל באמצע ועושין חזית מכאן ומכאן, לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. +/השגת הראב"ד/ כמה גובה וכו' עד י' טפחים. א"א זה שיבוש גדול אלא כותל ארבע אמות עכ"ל. +

לחם משנה הלכות שכנים פרק ב הלכה טז

[טז] וכן בגינה כופהו להבדיל וכו'. המגדל עוז הביא שאלת חכמי לוניל לרבינו דהסוגיא שבתחלת הפרק קשה עליו והשיב להם דאותו השינוי שתירצו בגמרא גינה שאני כדר' אבא דא"ר אבא אסור לאדם שיעמוד וכו' שינויא בעלמא היא דלא כהלכתא דבגנות א"צ ארבע אמות דאין שם היזק ראייה אלא עשרה טפחים והביא ראה ממימרא דרב נחמן דקאמר גבי גגות והביאה רבינו בפרק של אחר זה דקאמר דאין בגגות היזק ראייה לפי שאין בני אדם דרים בגגות ק"ו לגגות שאין דרך בני אדם לדור שם וכמו שהאריך שם באותה תשובה וכתב שם ואם מאותו ענין של עינא בישא אפילו בבקעה היינו מחייבין אותו לגדור וכו', וקשה דאיך קאמר דהוא שינויא דלא כהלכתא דאפילו לפי ההלכה דהוי היזק ראייה שמיה היזק קשה לי טפי דהמקשה דקאמר ת"ש וכן בגינה הוא סבור דהיזק ראייה שמיה היזק כהלכה וס"ל דבגינה יש היזק ראייה וא"כ בין למקשה בין למתיר ס"ל כן ומה שהקשה מבקעה ליקשי ליה הכי בתירוץ הגמרא דמאי משני בגמרא גינה שאני כו' א"כ אפילו בבקעה נמי אלא מאי אית לך למימר דשאני גינה מבקעה כדכתבו שם התוס' ז"ל דגינה הוי בכל השנה ובקעה לא הוי אלא חדש אחד בשנה דבגינה זורעים ירק כל השנה וכו' וא"כ אתי שפיר. מיהו לזה י"ל דודאי סברת תירוץ הגמרא כן ומ"מ דחוק הוא ולכך הכריחו דשינויא זה אינו כהלכה אלא דחייב בעלמא דהוא דחוק. ומ"מ מ"ש שאינו כהלכה קשה כדכתיבנא. וי"ל דסובר דבין המקשה בין המתיר הוי דלא כהלכתא דטעמא משום דאינהו לית להו הא דרב נחמן דקאמר בגגות אין היזק ראייה דאית להו כ"ש גגות וא"כ כיון דקי"ל כרב נחמן בדיני אידחיא הך

סוגיא זה נראה לי בדעת רבינו ז"ל. ובדברי הרב הנימוקי ז"ל ראיתי שסובר רבינו דאחר שתירץ הגמרא מאי וכן דקתני אגויל וגזית לית בגינה היזק ראייה כלל דהמקשה אם היה אומר כן אינו אלא מטעם וכן דקאמר מתני' וכד שני ליה דוקן קאי אגויל וגזית אמרינן דלית ליה היזק ראייה כלל. ועם זה גם כן יש ליישב הקושיא שהקשינו וטעם ההכרח דסובר רבינו ז"ל כן הוא מכח ההיא דרב נחמן כדכתיבנא:

לבוש חושן משפט סימן קנז סעיף א

כבר אמרנו [סי' קנג סעיף א] דהיזק ראייה שמיה היזק, לפיכך אמרו שנים שהם שותפין בחצר שיש בו דין חלוקה, יכול כל אחד מהם לכוף את חברו לחלק וגם לעשות ביניהם מחיצה למנוע כל אחד מהביט בשל חברו, כדי שלא יראהו חברו בשעה שמשתמש בחלקו, ואפילו עמדו כך שנים רבות בלא מחיצה, כופין אותו לעשות מחיצה בכל עת שירצה משום היזק ראייה, ואפילו יש מנהג בעיר שלא לעשותו, אין הולכין אחריו וכופין לעשותו משום דנפיש הזיקיה דראייה בחצר. ואפילו אמר האחד החזקתי כך בלא כותל ואתה מחלת לי, לא מהני ליה חזקה דלא שייך כאן חזקה, דטעמא דחזקה היא כיון שלא מיחה הפסיד, והיינו דוקא היכא שהמחזיק מזיק ואינו ניזק, כגון מי שיש לו חלון פתוח לחצר חברו שזה רואה למטה ואין בעל החצר יכול לראות למעלה, אבל היכא שהמחזיק ניזוק כמו שהוא מזיק, יכול לומר לא חששתי למחות כיון שאני מזיקך כמו שאתה מזיקני, ואמרתני אולי תפתח אתה לתבוע, וגם היזק תדיר הוא כמו קוטרא ולא דמי לחלון, דהתם לאו היזק תדיר הוא שלאורה הוא עשוי ולא להסתכל בו לחצר חברו, שאסור לאדם להסתכל לחצר חברו משום דשליט עינא בישא ומזיק בידים הוא דגירי דיליה הוא. אבל אם יש עדים שמחלו זה לזה על היזק ראייה שוב אין יכולין לחזור בהן, אף על פי שהאומר לחברו קרע כסותי ושבר כדי יוכל לחזור בו ויתחייב חברו בהזיקו אחר שחזר בו, שאני הכא דתביעות ממון יש ביניהם שנתחייב כל אחד לסייע לחברו בבנין הכותל, והו"ל כמי שנתחייב לו מנה ומחל לו עליו שזכה במחילתו בלא קנין. וכן הדין בחצר שאין בו דין חלוקה וחלקו ברצונם, שיכול כל אחד לכוף את חברו לעשות מחיצה ביניהם.

ספר חסידים (מרגליות) ברית עולם ושומר הברית סימן תעז

שני חתנים שעושים נשואים בשבת א' וכו' עיין במפרש ובס' יד אהרן א"ה סי' ס"ב. ומ"ש בסמוך שני אחים נשואים לשתי אחיות וכו' הרב כנה"ג בא"ה סי' ס"ב כתב דיש לחוש לזה ומיהו קשה מהש"ס בברכות דף מ"ד פ' זוגות אחים כהנים נשואי לפ' אחיות זוגות כהניות. וכן מ"ש לקמן משיא בת אשתו לבנו וכו' מצאתי הגהה כ"י דהא רב אחוה דרבי חייא וכו' פ"ג דמ"ק ובסנהדרין ו"ל דעל הרוב קאמר ע"כ ואינו מחוור, ולי הדל נראה דכשם דשינוי המקומות ושינוי הזמנים גורם לכמה דברים כגון הרפואות שבש"ס שעתה אינן מועילות, גם לענין זוגות שהיה סכנה ושוב ליכא קפיידא כלל גם לענינים אלו נשתנה דגברה סטרא אחרא מעין הרע בזה דוק והאריך. שבת יראה דאעיקרא קושיא ליתא דבו בפרק מרבית העם שנות דור ודור נהגו זיווגים אלו ושכיחי טובא ולא היה עה"ר בזה אך עתה דלא אשתכח הרוצה לעשות זיווג בזה יש בו עה"ר ושומר נפשו ירחק מזה דאיכא עה"ר ודו"ק.

שו"ת יביע אומר חלק ד - אבן העזר סימן י

נשאלתי מבחור בן תורה מיישיבת פורת יוסף פעה"ק ירושלים ת"ו, בענין צוואת ר"י החסיד ששני אחים לא ישאו ב' אחיות, ובהיות שהוצע לו שידוך כזה שהוא מתאים מכל הבחינות, נפשו לשאול הגיעה אם יש מקום להקל בזה. והנני להשיב בקצרה כמסת הפנאי. בספר חסידים (סי' תעז), שני אחים הנשואים שתי אחיות, אחד מהם ימות, או לא יצליחו, לכך לא ישאו, ואם נעשה הדבר כך אחד מהם יגרש את אשתו. והנוב"ת (אה"ע סי' עט) הקשה ע"ז מברכות (מד), עיר אחת היתה בא"י וגופנית שמה שהיו בה שמונים זוגות אחים כהנים נשואים לשמונים זוגות אחיות כהנות. ע"ש. וראיתי בשו"ת זכרון יהודה (חאו"ח סי' קצו, ובח"ב סי' קמט) שתירץ ע"פ מ"ש באיכה רבתי (פר' ב בפסוק בלע ה' ולא חמל) דכל הני פ' זוגי וכו' תלינהו בחדא גופנא, וא"כ חזי מאי סליק בהו. ע"ש. אולם ביפה ענף שם הגירסא כללינהו בהדא גופנא, ופי' שזיווגם במקום אחד ששמו גופנא. (וכמ"ש בברכות שדבר זה היה בעיר גופנית). ע"ש. וכ"כ בעץ יוסף שם. ושכ"כ מהר"ם די לונזאני /לונזאנו/ במעריך (ערך גסנא). ע"ש. ושו"ר בשו"ת שם אריה (חאה"ע סי' סה) שהעיר ג"כ מד' האיכ"ר הנ"ל, וכתב, שלא יאמר אדם חזי מאי סליק להו, לכן יש להביא ד' המעריך (הנ"ל), שהכוונה שהנישואים היו בעיר גפנא. וסיים, שהואיל וגם רב חסדא ורמי בר חמא ומר עוקבא בר חמא עשו מעשה כן (וכמ"ש בברכות מד), בודאי שאין לחוש ע"ש. ובכנה"ג אה"ע (סי' סב הגב"י אות ד) כ' שראינו רבים ב' אחים נשואים ב' אחיות, שלא עלה זיווגם יפה. והביאו החיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' לז אות ב). ע"ש. ובספרו ברית עולם (סי' תעז) כתב, שאע"פ שבברכות מד מוכח שלא היו חוששים לכך, י"ל דשאני בזה"ז שגברה הסטרא אחרא של עין הרע, כשם שנמצא להיפך שבזמן הש"ס היה סכנה בזוגות ובזה"ז אין קפיידא בדבר כלל. ע"ש. ולפע"ד אדרבה בזה"ז יש להקל מבזמן הש"ס, וכמו שמצינו בכמה עניני רוח רעה שבטלו בזה"ז, וכמ"ש התוס' חולין (קז:): גבי רוח רעה דשיבתא. וכן במרדכי (פ' המוציא יין). ובס' ים של שלמה

(פרק כל הבשר). וה"נ לענין עין הרע שאין לחוש כ"כ בזה"ז, ודלא קפיד לא קפדי בהדיה. וכמ"ש הרמב"ם בתשובה (ירושלים תרצ"ד סי' ר"ס), דבודאי שאני לן בין היזק ראה שהוא היזק גדול שלא יראהו חבירו וכו', ולכן צריך שיהיה גובה הכותל ד' אמות, משא"כ בין גנה לגנה שהוא היזק ראה משום עינא בישא, והם רק דברי חסידות שלא יעיין בו בעין רעה, מש"ה סגי בעשרה טפחים. ע"כ. וכ"ה במגדל עוז ובה"ה (פ"ב מה' שכנים הט"ז). והגם שיש חולקים על הרמב"ם בזה, מ"מ מן בש"ע ח"מ (סי' קנח ס"ג) פסק כהרמב"ם. וע"ע בערוך השלחן שם (אות ב). ע"ש. וכיו"ב כ' בס' לשון חכמים (דף ז ע"ד) בשם הרב נוהג כצאן יוסף, שאעפ"י שכל המרדכי והתשב"ץ שאין מניחין לקרות ב' אחים לקס"ת בזה אחר זה משום עין הרע, וכ"פ בש"ע א"ח (סי' קמא ס"ו), מ"מ ראה בעיר אחת שלא הקפידו ע"ז, וחכם העיר לא מיחה, ואף הוא אמר דלא קפיד לא קפדי בהדיה. ע"ש. וע"ע בפתח הדביר ח"ב (סי' קמא סק"ו). (וכן יש לדחות בזה טעמו השני של החיד"א בס' ברית עולם שם). וכבר נודע מ"ש הרמב"ם בתשו' (ירושלים תרצ"ד סי' קע), בד"ן קטלנית שאינו אלא על צד הניחוש והתמהון שינזקו בהן הגופות החלשים וכו'. וכ"ה בכ"מ (פכ"א מהא"ב הלכה לא). ואם כ' זאת על קטלנית שמבואר דינה בש"ס, כ"ש לצוואות ר"י החסיד שאין לחוש להם כ"כ, ואמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע. וכן מצאתי בשו"ת מלמד להועיל (חאו"ח סי' קיג אות יא, וחאה"ע סי' יט), שכל שאפשר להתיר בפשיטות לב' אחים לשאת ב' אחיות, ושכן הורה זקן הגאון מו"ר ר' עזריאל הילדסהיימר זצ"ל, ושכן מצא תשובה מהגאון מהר"ש סאלאנט מירושלים, בשם כמה גאונים, שאין לחוש כלל להתיר לב' אחים לשאת ב' אחיות. ע"כ. וע' בשו"ת מנחת אלעזר ח"ג (ס"ס יג). ע"ש. ואין לומר דבכה"ג צריכים לחוש לד' הר"י חסיד, ולא עבדינן פירווקא לסכנה, דחמירא סכנתא מאיסורא, זה אינו, שכבר כ' בשו"ת אמרי אש (חיו"ד סי' ס), שלא אמרו חמירא סכנתא מאיסורא אלא בסכנה טבעית כגון ארס נחש וכיו"ב, אבל בסגולות שאין בהם סכנה ע"ד הטבע כגון צוואות ר"י החסיד לא אמרינן הכי. ע"ש. וכיו"ב כ' בשו"ת תורת חסד מלובלין (חאה"ע סי' לט). ע"ש. וכבר כתבתי בזה באורך בס"ד בשו"ת יביע אומר ח"ב (חאה"ע סי' ז). ע"ש. וע"ע בשו"ת הרמ"ץ (חיו"ד סי' פז) שהביא מ"ש האדני פז בהשמטות שאין לקרות שם הבן השני כשם הבן הראשון משום עין הרע, וכתב, שאין העולם מקפידים ע"ז ודלא קפיד לא קפדי בהדיה. וכמבואר ברש"י בדברי הימים א' (סי' ג) שדוד המלך קרא שם בניו אלישמע ואליפלט כשם אחיהם שמתו. ושכ"כ בתשו' תורת נתנאל (סי' כ) מראה זו עצמה. ואף שמס' חסידים סי' רמד נראה שיש חשש בזה. הרי אין כח ביד חכמים להחמיר נגד המפורש בכתוב, כמ"ש הט"ז יו"ד סי' קיז ובכ"ד, וע"כ כמ"ש הנוב"י חאה"ע סי' עט שריה"ח לא ציוה כן אלא לזרעו אחריו, שידע ברוה"ק שהם צריכים לחוש לזה. משא"כ לאחרים אין קפידא וכו'. ע"ש. וע"ע בשו"ת בית נפתלי (סי' סג וסד), שהביא ג"כ מכתובות (פט): שלרב חסדא היו ב' בנים בשם מר, אלא שהגדול נקרא מר קשישא והשני מר ינוקא. וע' בתוס' ב"ב (ז: וכו'. ע"ש. וכן העיר בכל זה בשו"ת מעשה אברהם (חיו"ד סי' מז). ע"ש. ולפ"ד החיד"א הנ"ל יש מקום לקיים דברי האדני פז. אולם מתשו' האחרו' הנ"ל שלא חששו לזה סיוע לדברינו שאף בזה"ז אין לחוש לעין הרע במקום צורך מצוה. ובפרט בזה"ז שקשים השידוכים לבני הישיבות וקשה לזווגן כקריעת ים סוף. וכאן ע"י השידוך יש תקוה שיוכל להמשיך בלימוד התורה. וראה/ראויה/ היא שתגן אלף המגן. ושומר מצוה לא ידע דבר רע. ויתברכו בכל טוב אמן. והשי"ת יאיר עינינו בתוה"ק ויעב"א.

ברכי יוסף אורח חיים סימן קמא ס"ק ו

ד"ן ו. ואין מניחים אלא בשביל עין הרע. מדקאמר ואין מניחין, משמע אפילו אם הם לא חיישי לעין הרע, אנוחי לא מניחין להו שיעלו, כיון דאיכא עין הרע. והרב יד אהרן האריך להוכיח כן¹.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ג סימן כו

בענין עין הרע ודאי יש לחוש אבל אין להקפיד הרבה כי בדברים כאלו הכלל מאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיה, כהא דמצינו בזוגות בפסחים דף ק"י. אבל איני רואה בזה שאשה צעירה שהוא כדרך העולם להתעבר שיהיה שייך עין הרע ואין להקפיד בזה. ובדבר הרמב"ם והמאירי ודאי לא יפלגו על הגמ' בדברים שחוששין לעין הרע אבל אין להקפיד כל כך, וגם רק בדבר שלא מצוי לפי דרך העולם שייך לחוש ולא לדברים מצויים. ידידו מברכו בכוח"ט, משה פיינשטיין.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שי

והמצוה השי"ז היא שהזהירנו מקלל אי זה איש שיהיה מישראל והוא אמרו (קדושים יט יד) לא תקלל חרש. והבין ממני ענין אמרו חרש מה הוא. וזה כי הנפש כשהתנועה לנגום מן המזיק לפי צורת ההזק הקיימת בדמיון הנה לא תסור מתנועתה עד שתגמול למזיק לפי צורת ההזק הרשומה בדמיון, וכאשר שלמה לו גמול תנוח אותה התנועה ונעדרת אותה הצורה מן הדמיון. ופעמים תשלמהו גמול בקללה ובחרופין לבד ותנוח בדעתה בשיעור מה שהגיע למזיק מן ההזק באותם המאמרים והחרוף. ופעמים יהיה הענין יותר קשה ולא תנוח התנועה ההיא עד שתאבדהו כל ממונו ואז תנוח בדעתה שיעור מה שהגיע לו מכאב לאבוד ממונו. ופעמים יהיה הענין יותר קשה ולא תנוח עד שתנקה ממונו בגופו במיני ההכאות וחסרון האיברים. ופעמים יהיה הענין יותר קשה ולא תנוח התנועה ההיא עד שתקח נפש המזיק ותסלקו

מן המציאות. וזה הוא התכלית. ופעמים תהיה תנועת הנפש קטנה לבקשת עונש המזיק, וזה לקטנות עונו, עד שתנוח התנועה ההיא בצעקות וגזמו עליו וקללו אותו ואף על פי שלא ישמע אותו ולא יהיה במעמד ההוא. וזה הוא מפורסם מפועל בעלי החמה והכעס שהם תנוח נפשם בזה השעור מהחטאים הקלים מאד ואף על פי שיהיה החוטא בלתי יודע בכעסם וגידופיהם בלתי שומע.

ואולי היה עולה במחשבתנו כי תכלית מה שנאסר לנו קללת איש מישראל כשיהיה שומע אותה, למה ששיגהו מן הצער והכאב, אבל קללת חרש אחר שלא ישמע ושלא יכאב בו שלא יהיה חוטא בזה, הנה הודיענו שהוא אסור והזהיר ממנו. כי התורה לא הקפידה בענין המקולל לבד אבל הקפידה בענין המקלל גם כן שהזהירה שלא יניע נפשו אל הנקמה ולא ירגילה לכעוס. וכן מצינו בעלי הקבלה הביאו ראייה על איסור קללת כל איש שיהיה מישראל מאמרו לא תקלל חרש. ולשון ספרא אין לי אלא חרש מנין לרבות את כל האדם תלמוד לומר בעמך לא תאור אם כן למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים יצא המת שאינו בחיים. ובמכילתא (משפטי' כא יז) לא תקלל חרש דבר הכתוב באומללין שבאדם. וכל מה שאמרנו בתנאי שיקלל בשם. וכן כשקלל עצמו לוקה. הנה כבר התבאר לך שמי שיקלל חברו בשם עובר בלאו אחד והוא לא תקלל חרש. ומי שיקלל הדיין עובר בשני לאוין ולוקה שתיים. ומי שיקלל נשיא לוקה שלש. ולשון מכילתא (שם כב כז) כשהוא אומר ונשיא בעמך אחד דיין ואחד נשיא במשמע ומה תלמוד לומר אלהים לא תקלל לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, מכאן אמרו יש מדבר דבר אחד וחייב עליו משום ארבעה דברים, בן נשיא שקלל אביו חייב עליו משום ארבעה דברים משום לא תקלל חרש משום האב משום דיין ומשום נשיא בעמך מכל מקום. הנה התבאר מה שזכרנוהו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ברביעי משבועות (לה - לו א):